

**İSTİSMAR MAĞDURU ÇOCUKLARIN SUÇ SONRASI
SORUNLARI VE HUKUKSAL KORUNMALARI**
*(Child Victims of Abuse, Their Post-Offense Problems and
Their Protection by the Law)*

*Değerli meslektaşım,
Sevgili arkadaşım
Prof. Dr. Nur Centel'e
En içten dileklerle ...*

Füsun SOKULLU-AKINCI*

ÖZET

Çocuklar ve özellikle küçük çocuklar, en fazla istismar mağduru olan mağdurlardır. Çocuk istismarı çeşitli şekillerde olabilir: Bedensel, cinsel, duygusal, kimyasal suiistimal veya beslenme açısından, tıbbi bakımdan ya da genel olarak ihmale uğrama. Bu çocukta hem bedensel hem de ruhsal pek çok olumsuz etki yapar.

Çocuk istismarı, çocukların babaya ait mallar olarak görüldüğü eski tarihlere kadar uzanır.

Şiddet görmüş ve istismara uğramış çocuklar için hukuk oldukça güçlü bazı kurallar içerdiği halde, buna ilişkin gerçek sayıları gösteren istatistikler maalesef bulunmamaktadır. Bunun için zaman zaman sağlık taramaları yapılmalı, kitle iletişim araçları farkındalık yaratacak yayınlar yapılmalı, anne babaları adsız anne babalar gibi destek grupları oluşturmaya yönlendirmelidir. Bunların yanında çocuk istismarı faillerinin merkezi sicilinin tutulması, ihbar zorunluluğu konuları da önem taşımaktadır.

Anahtar sözcükler: Çocuk istismarı mağdurları, Çocukların korunması.

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (E.)

Abstract

Children, especially young ones are more prone to be victims of abuse. This abuse can be in many forms such as corporal, sexual, emotional and chemical or it can be in many forms of neglect, such as neglect in feeding, affection or medical neglect. All these have many negative effects on children.

Child abuse dates back to Roman times when the child was considered within the property of the father.

Although there are quite enough legal provisions for the protection of such children, since we do not have sufficient statistics to show the real dimensions of child abuse. What to do is to create awareness in the public by the media, to form support groups such as anonymous parents, establish a central registry of child abuse offenders and enhance mandatory reporting.

Keywords: Victims of child abuse, Protection of children.

I. GENEL OLARAK

Dünya Sağlık Örgütü, “Çocuğun sağlığını, fizik ve psikososyal gelişimini olumsuz yönden etkileyen... davranışları” çocuk istismarı olarak tanımlamaktadır¹. Bu oldukça geniş bir tanım olup, çocukların tüm mağduriyetlerini içerir. Çocuklar ve özellikle küçük çocuklar, en fazla istismar mağduru olan mağdurlardır. Bunun en başta gelen nedeni çocukların anne ve babalarına olan bağımlılıklarıdır. Hazin olan da, bu çocukları mağdur edenlerin yabancı değil daha çok kendi anne babaları ya da diğer yakınları olmasıdır². Araştırmalar, çocukların % 65.72³ gibi yüksek bir oranda istismara uğradıklarını ortaya koymakla beraber, çocuk istismarının daha büyük bir bölümünün siyah sayı olarak, bilinmeyen suçluluk olarak kaldığı ifade edilmektedir⁴.

Çocuk istismarı çeşitli şekillerde olabilir: Bedensel, cinsel, duygusal, kimyasal suiistimal veya beslenme açısından, tıbbi bakımdan ya da genel olarak ihmale uğrama. Dilendirme, hırsızlık gibi suçları işletme, sokakta illegal mallar, belki de yalnızca mendil sattırma ve hatta fuhuşta kullanma gibi örnekler verebiliriz. Nitekim, karda, kışta, bazen de sıcakta bir çocuğun incecik giysilerle ya da güneş altında saatlerce mendil satması dahi onun sağlığının zarar görmesine yol açacaktır.

Bedensel istismarda çocukta çürükler, yanıklar, kırıklar görülür. Bu bazen boy kısalığı ve kilo azlığına yol açar. Cinsel istismar ebeveyn ya da kardeşler tarafından

¹ AKSOY-ÇETİN-İNANICI-POLAT-SÖZEN-YAVUZ, Çocuk İstismarı ve İhlali, <http://www.ttb.org.tr/eweb/adli/7.html>.

² LOPEZ-BORNSTEIN, Victimologie Clinique, Paris, 1995, s. 63.

³ ARAL-GÜRSOY, Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı”, Milli Eğitim Dergisi, N. 151, Temmuz-Ağustos-Eylül, 2001, s. 2.

⁴ MEŞE, Suç İstatistiklerinde Karanlık Alan ve Mağdurun Rolü”, Suç Mağdurları (ed. BAHAR). Ankara. 2006, s. 78.

gerçekleştirilir. Bu, cinsel ilişki, uygunsuz cinsel içerikli dokunma veya cinsel ilişki ya da pornografi seyrettirme şeklinde olabilir. Bu tür taciz olayları büyük oranda gizli kalır, çünkü çocuk korkar, tehdit altındadır, insanların kendisine inanmayacaklarını sanmaktadır⁵.

Çocuk mağdurlar genelde suçluluk ve utanma duyguları içindedirler⁶. Özellikle duygusal izler bedensel yaralardan daha geç iyileşir. Kendisini güvende hissetmeyen, istenmediği ve sevilmediği duygularını taşıyan bu tür çocuklarda sağlıklı bir kişilik gelişmesi olmadığı gibi, bunların okulda başarıları düşer. Çocuk istismarı gerçekleştiren ebeveyn ise genellikle kendisi de çocukluğunda istismara uğramış bir kişidir. Kendi evladına reva gördüğü muamele suçluluk ve yetersizlik duygularına yol açtığı gibi, aynı eylemlerin tekrarına da neden olur⁷. Cinsel istismara uğramış olan çocuklarda uzun dönem psikolojik etkiler görülür. Yıllar sonra dahi kâbuslar görürler, intihar, kendilerini yaralama ve yakma gibi kendilerine zarar verici eylemler yaparlar⁸.

Çocukların yaşayabileceği en hazin deneyimlerden biri ailesi tarafından mağdur edilmesidir. Bazı anne baba düzenli olarak çocuklarını döver; bazıları onları gıda ve hatta sevgilerinden yoksun bırakır; bazılarının ise çocuklarına cinsel istismar uyguladıkları bile olur⁹.

II. ÇOCUK İSTİSMARININ TARİHÇESİ

Çocuk istismarı çok eskilere dayanmaktadır. Eski Roma'da babaların çocukları üzerinde *patriae potestas* yani babalık gücüne sahiptiler. Babalar çocuklarını satma hatta öldürme hakkına sahiptiler. Eski Yunanlılar, özellikle Ispartalılar sakat çocuklarını öldürüyor ya da terk ediyorlardı. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Çocuklar babalarının sahip olduğu mallarla aynı statüde idiler. Bunun hem ekonomik hem de duygusal nedenleri bulunmaktaydı. O dönemlerde insan ömrü kısıydı. Çocukların çoğu daha bir yaşını doldurmadan ölüyordu. Bu nedenle de, savunma mekanizmasının sonucu olarak çocuklarla duygusal bağlantı kurulmama çalışılıyordu. Öte yandan, kaynakları kıt olan aileler için çocuk, aile bütçesine katkıda bulunmamanın yanında bir de aileye yük oluyordu. Birkaç yıl yaşayabilen çocuklar ise adeta bir erişkin muamelesi görüyorlar, okula gitmiyorlar, çocukluklarını yaşayamıyorlardı: çalışmaları ve aile bütçesine katkıda bulunmaları bekleniyordu¹⁰. Batıda endüstri devriminde de bu devam etti. Çalışma yaşamındaki rekabet

⁵ BARLOW, Introduction to Criminology, Boston-Toronto, 1987, s. 168.

⁶ LOPEZ-BORNSTEIN, s. 71.

⁷ GRABOSKY, s. 16.

⁸ JAMA, Council in Scientific Affairs, American Medical Association, "Violence Against Women", Haziran 1982, c. 267, no. 23, s. 3187.

⁹ DOERNER-LAB, s. 138.

¹⁰ DOERNER-LAB, s. 139.

nedeniyle çocuklar uzun saatler boyu, kötü koşullarda çalıştılar. Ancak artık yavaş yavaş “çocukluk ve gençlik dönemi” kavramları ortaya çıkmaya başladı. Çocukların içinde bulunduğu durum dikkat çekmeğe başladı. Toplum çocukların ve gençlerin büyüklerden farklı muameleye tabi tutulması bilincine ulaştı. Çocuklara bedensel cezaların uygulanması konusu tartışılmaya başlandı. Doksanlı yıllara gelindiğinde hala bedensel cezaların yararlarını ve gerekliliğini savunanlar bulunmaktaydı.

Günümüzde çocuk istismarı çok daha az kabul görmekle birlikte tümüyle yok olmamıştır. Aile yaşamının gözlerden uzak olması ve anne-baba otoritesinin kutsallığı, pek çok olayın gizli kalmasına yol açmaktadır.

Yakın zamanlara kadar çocuk istismarını belirlemek kolay olmamıştır. Hekimler muayene ettikleri çocuklarda nedeni belli olmayan kemik hasarları vs. saptamakla birlikte bunlardan dolayı anne-babayı suçlamak akıllarına gelmemiştir. Amerika Birleşik Devletlerinde, 1946 yılında pediatrik radyolog John Caffey¹¹, yayınladığı çalışmasında bunu ilk kez açıklamıştır. Caffey 1957 yılında bu “belirlenememiş travma”ların sorumlusunun anne babalar olduğundan şüphe etmeğe başlamıştır. Ancak bu hasarların kasten mi yoksa istemeden mi yapıldığını saptayamamıştır. 60’li yıllara gelindiğinde ilk kez “belirlenememiş travma” terimi yerine, Kempe ve araştırma ekibi tarafından, “genelde anne, baba ya da evlat edinenler tarafından ciddi olarak fiziksel istismara uğramış çocukları tanımlamak için “dövülmüş çocuk sendromu” ibaresi kullanılmıştır¹². Bunun için hekimlere yol gösterecek tanı ve fiziksel muayenede dikkat edilmesi gereken belirtiler özellikle vurgulanmaktadır: örneğin hastaneye başvurmada gecikme, çelişkili açıklamalar, kaza olduğunu iddia etmek ve bunu başkalarına yükleme çabası, çocuğun anne ve babayı suçlaması, anne babanın çocukluklarında istismar görmüş olmaları, çocuğun birden fazla hastaneye götürülmesi, cezalandırmayı gösteren ekimozların belirli bölgelerde bulunması, özellikle de radyolojik bulgular¹³, zira çocuk istismarını önce radyologlar belirlemiştir.

Çocuk istismarının ortaya çıkması acaba niçin bu kadar zaman almıştır? Hekimler muayene ettikleri çocuklardaki bu yara ve ekimozların gerçek nedenini niçin anlayamamışlardır?¹⁴ Anlayamamışlardır, zira anne babanın evladına bu denli vahşet uygulayabileceklerini tahmin dahi edememişlerdir. Edebilenler ise hasta ve doktor arasındaki mahremiyet kuralı nedeniyle ifşa etmemişlerdir. Gerçekten de uzun yıllar bu konunun hekimin sır tutma yükümü içinde olduğu düşünülmüştür. Bugün dahi hekimler hala da fiziksel istismar olgularının niçin atlanmakta olduğunu sorgulamakta ve buna gerekçeler bulmaya çalışmaktadırlar: Örneğin bir anne

¹¹ Zik. DOERNER-LAB, s. 139.

¹² Zik DOERNER-LAB, s. 139.

¹³ AKSOY-ÇETİN-İNANICI-POLAT-SÖZEN-YAVUZ, Çocuk İstismarı ve İhlali, <http://www.ttb.org.tr/eweb/adli/7.html>.

¹⁴ DOERNER-LAB, s. 140.

babanın kendi çocuğuna zarar verebileceğini kabul etmezler, aile içi soruna karışmak istemeyebilirler, bu konuda eğitilmemişlerdir hatta kendilerine anlatılanlara inanmış olabilirler¹⁵.

Bu sorunun niçin önce radyologlarca saptandığına gelince, nedeni radyologların diğer hekimlerden dört farkı vardır: Radyologlar insanları değil filmleri incelerler. Hasta ile yakın ilişki içinde olmadıklarından daha objektiftirler. İkincisi, radyolojinin amacı yeni diagnostik kategoriler saptamaktır. Diğer doktorlar bir hastanın durumunu var olan kategorilerden biri içinde kabul ederek tedaviye girerler. Üçüncü olarak doktor hasta ilişkisi bu branşta fazla yakınlık doğurmaz. Hasta yalnızca röntgeni çekilen bir kişidir. Dördüncü olarak, Amerika'da çocuk radyolojisi 1950'lerde, hiçbir prestiji olmayan son derece marjinal bir ihtisas dalı idi. Radyologlar hastalarla görüşmez, insanlardan uzak laboratuvarlarda çalışırlardı ve yaşamsal kararlar almazlardı. Böyle bir fırsat tıp mesleğinde öne çıkmalarına neden olmuştur. Sonuçta bir çocuk hasta için yaşamsal karar alabilmişlerdir. Sonuçta "dövülmüş çocuk sendromu" bir tıbbi teşhis kategorisi olarak kabul edilmiştir. Burada tedavi edilecek hem bir çocuk, hem de bir istismarcı bulunmaktadır.

III. İSTİSMARA UĞRAYAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

Pek çok kişi çocuk istismarı mağdurlarının bebekler ya da çok küçük çocuklar olduğunu düşünmektedirler. Gerçekten de çok sayıda küçük çocuk istismar mağduru olabilir ama istismar mağduru her yaşta çocuk olabilir. Amerika Birleşik Devletlerinde yapılmış araştırmalar, siyahların daha çok mağdur olduğunu göstermekteyse de klinik incelemeler bunu doğrulamamaktadır. Bunun nedeni siyahların maddi olanaklarının sınırlı olmasına bağlı olarak özel tedavi kurumlarına başvuramamalarından kaynaklanmaktadır¹⁶.

Araştırmalar çocuk istismarı ve sosyal sınıf arasında büyük bağlantı olduğunu göstermektedir¹⁷. Nitekim ekonomik yetersizlik aile için en önemli stres kaynaklarından biridir ve beraberinde getirdiği yoksulluk, işsizlik, besin yetersizliği, sağlıksızlık gibi sorunlar çocuk istismarına yol açar¹⁸. Ayrıca, alt sınıfların anlaşmazlıkların çözümünde şiddete başvurmaları da nedenlerden biridir¹⁹. Ancak bu düşünce söyle eleştirilebilir: bu tür kişilerin çocuk istismarı olaylarının daha çok gündeme gelmesi, daha fazla göz önünde olmalarından ve kamusal sağlık hizmetlerine daha fazla başvurmalarından kaynaklanmaktadır. Oysa orta ve yüksek gelir sınıflarında da çocuk istismarı söz konusudur ancak bu gözlerden uzak kalabilmektedir.

¹⁵ AKSOY-ÇETİN-İNANICI-POLAT-SÖZEN-YAVUZ, Çocuk İstismarı ve İhlali, <http://www.ttb.org.tr/eweb/adli/7.html>.

¹⁶ DOERNER-LAB, s. 147.

¹⁷ FARRINGTON, "Developmental Criminology and Risk-Focused Prevention", The Oxford Handbook of Criminology (ed. MAGUIRE-MORGAN-REINER), 3. Bası, Oxford, 2002, s. 670.

¹⁸ ARAL-GÜRSOY, s. 3.

¹⁹ DOERNER-LAB, s. 147'de zikredilen araştırmalar.

IV. ÇOCUK İSTİSMARI TÜRLERİ

Genelde çocukların ihmali de çocuk istismarı içinde mütalaa edilmektedir. Hâlbuki iki kavram farklıdır ve ikisine farklı sonuçlar bağlanmalıdır. İstismarda, akıl ve beden sağlığına isteyerek zarar vermek bulunur. Buna cinsel istismar, pornografi, çocuk fuhşu da girer. İhmal ise, çocuğun gıda, giyim, barınma ve tedavi gibi yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanmamasıdır. İhmal ve istismarı birbirinden ayıran en temel nokta istismarın aktif, ihmalin ise pasif bir olgu olmasıdır²⁰. Kanımızca, madde ya da alkol tutkunu anne babanın ihmalkâr davranışları ve çocuğa gerektiği gibi nezaret etmemeleri, çocukların okuldan kaçmalarına göz yummak, çocukları sokakta çalıştırmak ya da dilendirmek bu kapsamdadır.

V. ÇOCUK İSTİSMARININ ÖLÇÜLMESİ

Çocuk istismarının ölçülmesi fevkalade zordur, zira genelde gözlerden uzak cereyan eder. Komşular dahi görmeyebilirler; çocuk anlamayacak kadar küçük olabilir. Amerika'da her gün iki ya da üç çocuğun istismar sonucu öldüğü iddia edilmektedir. Ülkemizde buna ilişkin gerçek sayıları gösteren istatistikler maalesef bulunmamaktadır. Yapmış olan araştırmalar bu alandaki siyah sayıların çok fazla olduğunu ve gerçek suçluluğun aysbergin su içinde kalan bölümü gibi olduğunu ortaya koymaktadır²¹.

VI. ÇOCUK İSTİSMARI VE ŞİDDET DÖNGÜSÜ

Aile içinde şiddet gören kişiler ileride cinsel saldırı suçu işlemeye eğilimli olurlar. Kendileri kısıtlayıcı ve istismar edici koşullarda yetişen kişilerin erişkinliklerinde de bu modeli uyguladıkları bilinmektedir²².

VII. İSTİSMAR MAĞDURLARININ SUÇ SONRASI SORUNLARI

A. Genel Olarak Mağdurda Suç Sonrası Oluşabilecek Hastalıklar ve Sendromları (Belirtileri)

Suç anında veya suçun öğrenilmesinden sonra mağdurlarda pek çok fiziksel reaksiyon ortaya çıkabilir. Örneğin adrenalin yükselir, kalp atışlarında hızlanma, hiperventilasyon (aşırı hızlı soluk alıp verme), titreme, ağlama, duygu kaybı ya da duygularda artma, donma, ya da olayları ağırlatılmış şekilde (slow motion) yaşama, ağızda kuruma, olur. Bunların hepsi derhal değil, tehlike geçtikten çok sonra ya da suça ilişkin anılar hatırlandıkça ortaya çıkabilir.

²⁰ ARAL-GÜRSOY, s. 2.

²¹ DOERNER-LAB, s. 145; MEŞE, s. 78.

²² YÜKSEL (Saadet), "Çocuk Mağduriyetinin AB Hukuku Çerçevesinde Değerlendirilmesi", Hukuk ve Adalet Dergisi, Yıl 4, No. 9, 2007, s. 283.

Mağdurda suçtan kaynaklanan bedensel zararlar hemen görülebilir. Özellikle yüzde olanlar: kırık burun, elmacık kemiği, çene kemiği, gözlerde morarma, çürükler, ezikler, tırmık, kesik ve çizikler hatta kemik kırıkları ilk dikkati çeken noktalar-
dır. Ancak bu tüm suçlar için söz konusu değildir. Bazı tip suçlarda bu tür bedensel belirtiler ilk bakışta görülmeyebilir. Örneğin bazı cinsel saldırı suçlarında yukarıda sayılan belirtiler, bulunmamakla beraber, suçun yine bedensel sonuçları arasında sayılabilecek zührevi hastalık bulaşması ya da istenmeyen bir gebelik söz konusu olabilir.

B. Travma Sonrası Stres Bozukluğu

Suç mağdurlarda strese yol açan bir olaydır. Nitekim bu duruma travma sonrası stres bozukluğu, post-travmatik stres bozuklukları ve akut stres reaksiyonları gibi adlar verilmektedir. Akut stres bozukluğu, daha önce hiç bir psikiyatrik bozukluğu olmayan bir kişide ani ve yoğun stresörlere bir tepki olarak hemen ortaya çıkan ve kısa süre devam eden cevaplardır. Birkaç saat ile üç gün arasında sürebilmektedir. Başka bir tanım ise bunun iki ila dört hafta sürebileceğini ifade etmektedir. Travma sonrası stres bozukluğu ise daha uzun süren tepki ve belirtilerin bütününe verilen addır.

Stres sonrası mağdurlarda fiziksel travmalar, yani bedensel arızalar oluşabileceği gibi nöropsikiyatrik hastalıklar da görülebilir. Bir olay sonrası ortaya çıkan psikolojik arızalar psikolojik travma ya da fiziksel saldırılar sonucunda ortaya çıkabilecek strüktürel lezyonlara bağlı psikolojik komplikasyonlardır. Aslında strese yol açan olaya karşı oluşan tepki her zaman anormal olmayabilir. Örneğin bir yakını ölen insanlardaki “yas reaksiyonu” patolojik bir durum olarak kabul edilmemektedir. Bir trafik kazası sonrası herkeste belirli bir süre anksiyete (endişe), huzursuzluk gibi reaksiyonlar görülebilir. Ancak bunlar makul bir süre sonra kaybolurlar.

Hâlbuki insan yaşantısının olağan akışının dışında, herkesçe aşırı stres yaratabilecek olaylar ve bunlar arasında önemli bir yer tutan suç mağduru olma, birçok duygusal, kognitif, davranışsal ve sosyal bozuklukları içeren, uzun süren ve anormal tepkilerden oluşan psikiyatrik belirtilere yol açabilir. Bunlara travma sonrası stres bozukluğu tanısı konulabilmesi için bazı ölçütlerin bulunması gerekir:

-Travma yaratan olayın irade dışı olarak sık sık hatırlanması ve yeniden yaşanmış duygusu uyandırması, yoğun endişe duyma, olayın rüyalarda sık sık tekrarlanması.

-Uyku bozuklukları, öfke patlaması, aşırı tedirginlik, irritabilite (tedirginlik), aşırı tepki verme, aşırı uyarılmışlık belirtileri.

-Olayı hatırlatan duygu, düşünce ve ortamlardan kaçınma, olayın bir bölümünü unutmama, insanlardan kaçma, yabancılaşma, günlük yaşam etkinliklerine ilginin kaybedilmesi, geleceğinin kalmadığı duygusu.

Bu belirtiler en az bir ay sürmelidir. Üç aydan kısa sürerse akut, uzun sürerse kronik olarak adlandırılır. Olaydan altı ay ya da daha sonra başlarsa bu gecikmiş bir şekildedir.

VII. İSTİSMARA UĞRAMIŞ ÇOCUKLAR İÇİN NE YAPILMALI

Şiddet görmüş, istismara uğramış çocuklara mutlaka güvenli bir barınma ve sevgi dolu bir atmosfer sağlanmalıdır. Bu tür çocuklar, ailelerinin yanından alınıp bir yuvaya, bakım evine ya da koruyucu bir aile yanına yerleştirilmelidirler. Ancak bunlar son çaredir.

Karşılaştırmalı hukukta bu bağlamda sağlık taramaları, eğitim, adsız anne babalar, danışmanlık gibi hizmetler uygulanmaktadır.

Bunlardan **sağlık taraması** halk sağlığı programları bağlamında çocuk ya da bebek bulunan evlere zaman zaman yapılan ziyaretlerle hem genç anne babalar bilgilendirilmekte, hem de istismar durumu varsa yerinde saptanabilmektedir²³. Bu yöntem devlete fazlaca yük yüklediği ve bu hizmet için oldukça geniş bir kadroya gereksinim bulunduğu gibi, ziyaretleri yapan elemanlar nitelikli değilse yanlış değerlendirmelere olabilir.

Eğitim, ailelerin çocuk yetiştirme ve geliştirme konularında eğitilmesidir. Hatta risk grubu aileler belirlenerek, bunlara ulaşılması ve anne babanın bir şekilde rehabilite edilmesi gerekir²⁴. Bu eğitimin ortaokul çağından itibaren başlamasını da önerenler olmuştur²⁵. Eğitimin önemi yadsınmamakla birlikte sonuçlarına uzun yıllar sonra ulaşılabacağından diğer bazı yöntemlerle birlikte uygulanmalıdır.

Basının ve diğer kitle iletişim araçlarının bu alanda son derece etkili olduklarını bilmekteyiz. Çocuk ihmal ve istismarını yakından izlemeli ve bu tür suçların faillerini çarpıcı bir şekilde kamuya duyurmalıdır²⁶. Ancak kanımızca, burada hem mağdurların hem de şüphelilerin teşhir edilmemesi, "masumluk karinesi" nin özellikle gözetilmesi gerekmektedir.

Adsız anne babalar ise aynı adsız tiryakiler ve adsız alkolikler gibi sivil toplum örgütü olarak oluşturulmuş destek grubudur. Çocuklarına iyi davranmadıklarına inanan ve düzelmek isteyen anne ve babaların belirli aralıklarla toplanıp deneyimlerini paylaşmak suretiyle ortak sorunlarına çözüm ararlar. Başarı ve başarısızlıklarını bir-

²³ DOERNER-LAB, s. 151.

²⁴ ARAL-GÜRSOY, s. 3.

²⁵ DOERNER-LAB, s. 151.

²⁶ ARAL-GÜRSOY, s. 3.

birlerine anlatırlar²⁷. Bu guruplarda karşılıklı yardım, kendi sorunlarını kendi kendine çözümlenme, birbirini destek, birbirine ilgi ve yakınlık gösterme, şiddete karşı olma, paylaşılan sırların, suç oluşturmadıkça açıklanmamaları ilkeleri uygulanır²⁸.

VIII. MAĞDUR ÇOCUKLARIN HUKUKSAL KORUNMALARI

A. Genel Olarak:

1. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

B.M. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme uzun bir geçmişe sahiptir²⁹. Uzun bir süreç sonucunda³⁰, 14 Eylül, 1990 tarihinde Türkiye tarafından imzalanmış, TBMM.'ce 9 Aralık 1994'de onaylanmış ve 27 Ocak 1995 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır³¹.

Sözleşme'nin 9., 19., 34. ve 39. maddeleri çocuk istismarı, ihmali ve bunların önlenmesine ilişkin düzenlemeler içermektedir.

39. maddesinde, Taraf Devletlere, ihmal, istismar (her türlü kötü muamale) mağduru olan çocukların bedensel ve ruhsal bakımdan sağsağlıklarına yeniden kavuşmaları ve toplumla yeniden bütünleşebilmelerini sağlamak için uygun önlemleri alması zorunluluğu getirilmiştir.

2- *Cinsel Suistimale ve Cinsel İstismara Karşı Çocukların Korunmasına Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi*³²,

3-. T.C. Anayasası m. 41

Anayasamızın ailenin korunmasına yönelik 41. maddesi, bu bağlamda çocukların korunması için gerekli tedbirleri alacağına ve teşkilat kuracağına ilişkin bir düzenleme içermektedir.

4. Türk Ceza Kanunu

TCK.'da Çocuk İstismarına Uygulanabilecek Hükümler:

Çocukların cinsel istismarı yaşamızda, Kişilere Karşı Suçlar Kısmı içinde ve Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar bölümünde yer alan, 103. maddede, özel bir suç tipi olarak düzenlenmiştir. Bu da çocuğun ya da diğer herhangi bir kişinin diğer bir kişinin malvarlığı içinde düşünülmemesi gerektiğinin artık ülkemizde de kabul

²⁷ DOERNER-LAB, s. 152,

²⁸ Ayrıntılı bilgi için DOERNER-LAB, s. 153.

²⁹ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. ARAL-GÜRSOY," s. 1.

³⁰ Milletler Cemiyeti ilk olarak 26 Eylül 1924'te Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesini kabul etmiştir.

³¹ SELİÇİ-AKÇÖ, Çocuk Koruma Kanunu, İstanbul, 2006, s. 11.

³² Sözleşme metni çevirisi için bkz. AYKAÇ, Cinsel Suistimale ve Cinsel İstismara Karşı Çocukların Korunmasına Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt. 82, No. 2008/1, Ocak-Şubat, s. 559.

edildiğini göstermektedir. Nitekim cinselliğe saldırı bir genel ahlak sorunu değildir³³ ve cinselliğe yönelik saldırılar kişilerin cinsel özgürlüklerine yönelik saldırılardır. Karşılaştırılmalı hukukta, korunan hukuksal değerdeki anlayış değişikliklerinin sonucu olarak cinsel özgürlüğe ve aileye ilişkin suçların artık yasaların ayrı bölümlerinde düzenlenmekte olduğu görülmektedir³⁴. Çocuklara yönelik “kötü muamele niteliğindeki davranışlar da özel suç tipleri olarak düzenlenmektedir³⁵. Bu düşüncenin çocuklara yönelik saldırılar açısından da kabul edilmiş olması iyi bir gelişmedir.

TCK 103'e göre çocukların cinsel istismarı, çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranışlardır.

TCK 103, bu suçun mağduru çocukları iki gruba ayırmaktadır:

-15 yaşını doldurmamış veya doldurmakla birlikte eylemin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş çocuklar,

-15 yaşını doldurmuş diğer çocuklar. Bu grup çocuklara karşı cinsel davranışların cebir, şiddet, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar suç oluşturmaktadırlar.

Doktrinde bu suçun eşler arasında işlenip işlenemeyeceği tartışılmıştır. Medeni Kanununun 124. maddesinin evlenme yaşını 17 olarak belirlediğini hatta yargıç kararı ile 16 yaşındaki çocukların evlenmesine izin verilebileceğine değinilerek, bu yaşlardaki evli çocuklara karşı eşleri tarafından bu suçun işlenebileceği savunulmaktadır³⁶. Cinsel saldırı suçunun eşe karşı da işlenebileceği yasa kabul edildiğinde göre 16-18 yaş arasındaki evli çocuklara da cebir, tehdit, hile vs. ile, eşleri tarafından gerçekleştirilen cinsel istismar suçunun olanaklı olduğu düşünülse de, Medeni Kanun evliliğin kişiyi ergin kıldığı (TMK. 11/2) hükmünden hareketle, burada TCK 103 değil, 102. maddenin uygulanması gerektiği de rahatlıkla savunulabilir. Öte yandan erginlik yaşının 18 olarak kabul edilmiş olması çocukların ruhsal ve bedensel gelişimlerini bu yaşta tamamlamaları nedeniyledir. Evlenme kişiyi ergin kılmakla beraber bu hukuken kabul edilmiş bir kavram olup, 18 yaşını doldurmamış olan kişi evli de olsa fizyolojik ve psikolojik açıdan hala da çocuk olarak kabul edilmeli ve korunması gerekmektedir. Aksi bir düşüncenin kabulü, 18 yaşını doldurmamış evli çocukların da erişkinlerin mahkemelerinde yargılanmalarını gerektirecektir!

Çocuk istismarı niteliğindeki hareketler sonucunda çocuk ölebilir. Kasten öldürme suçu bir çocuğa karşı işlenmişse suçun cezası ağırlaştırılmış ömür boyu haptistir (TCK.82/e). TCK. m. 6/b ise Çocuk Hakları Sözleşmesine uygun olarak, ”18 yaşını doldurmamış” kişileri çocuk olarak tanımlamaktadır.

³³ TEZCAN /ERDEM/ÖNOK, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 233.

³⁴ ÜNVER, “Özellikle Cinsel Suçlar Alanında Olmak Üzere, Kadınlarla İlgili Ceza Hukuku Normlarındaki Değişim ve Türkiye’deki Durum“, Adalet Yüksekokulu 20. Yıl Armağanı, İstanbul, 2001, s. 297-298.

³⁵ ÜNVER, s. 299-301.

³⁶ TEZCAN ve diğerleri, s. 233.

Anne-babanın ihmali davranışları nedeniyle çocuk ölmüşse, bu da çocuk istismarıdır ve böyle bir durumda TCK. 83. maddesinin koşulları gerçekleşmiştir ve kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi suçu söz konusudur.

Kasten yaralama suçu altsoya karşı işlenmişse şikâyet aranmaz ve cezası yarı oranında artırılır (TCK.86/a). Bu altsoy çocuk da olabilir. Ancak hükümde ayrıca “çocuk” denilmemiştir. Tezcan/Erdem/Önok³⁷ (çocuğun ancak beden ve ruh sağlığı bakımından kendini savunamayacak durumda olması durumunda bu ağırlatıcı nedenin uygulanabileceğini ifade etmektedirler. Kanımızca bir hastalık nedeniyle bu durumda olan herkes gibi çocuklar hakkında da bu hükmün uygulanacağında kuşku bulunmamaktadır. Soru, çocuk, sırf çocuk olduğu için acaba hangi yaşa kadar beden ve ruh bakımından kendini savunamayacak durumda olarak kabul edilmelidir? Yasada kasten öldürme suçunda olduğu gibi, ayrıca “çocuk” sözcüğünü kullanılmamış olması, en azından belirli bir yaş sınırı konulmamış olması sakıncalıdır. Çocuk istismarı sıklıkla yaralama şeklinde ortaya çıkabilir ve bununla mücadelede etkinlik yasal düzenlemelerdeki kararlılıkla sağlanabilir.

Çocuk istismarı işkence ve eziyet şeklinde de söz konusu olabilir. İşkence suçu özgü bir suç olup yalnızca bir kamu görevlisi tarafından işlenebilir. İşkence yapan, yani insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel ve ruhsal yönden acı çekilmesine, algılama ve irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışlar gerçekleştiren kamu görevlisine verilecek ceza, çocuğu yapılması halinde ağırlaşır (TCK.94/2-a). Eziyet suçu herkes tarafından işlenebilir; bir çocuğa karşı işlenmişse cezası ağırlaşır (TCK.94/2-a).

Yaş ve hastalığı nedeniyle kendisini idare edemeyecek durumda olan ve bu nedenle koruma ve gözetim yükümlülüğü altında bulunan bir kimseyi kendi haline terk etmek terk suçunu oluşturur. Buraya yaş küçüklüğü olduğu kadar yaşlılık da girer (TCK. 97). Aynı şekilde yaş ya da yasa da belirtilen diğer nedenlerle kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye olanak ölçüsünde yardım etmeyen ya da durumu ilgili makamlara bildirmeyen kişinin eylemi suç oluşturur (TCK. 98).

5. Çocuk Koruma Kanunu

2005 tarihli Çocuk Koruma Kanunu 1. maddesinde belirtildiği gibi “korunma ihtiyacı olan çocuklar veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınması” amacını taşımaktadır. Yasanın önemli bir bölümü suça sürüklenen çocuklar ve bunlara uygulanacak önlemlerden söz etmektedir. Suç mağduru çocuklara ilişkin olarak fazlaca bir düzenleme bulunmamaktadır. Yasanın 3. maddesinde, “korunma ihtiyacı olan çocuk”, “.....kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk,” olarak tanım-

³⁷ TEZCAN ve diğerleri, s.145.

lanmıştır³⁸. Aslında ihmal ve istismar edilen çocuk da suç mağdurudur ve belki de bu noktaların özellikle vurgulanması için ayrıca belirtilmiştir.

B. ÖNERİLERİMİZ

1. Çocuk İstismarı Faillerinin Merkezi Sicilinin Tutulması

Böyle bir merkezi sicil tutulması çocuk istismarı faillerinin izlenmesini sağlayacaktır. Bazı kronik istismarcılar çocuğu her defasında değişik bir hastaneye götürerek adaletten kaçmayı başaramışlardır, zira hekim o hastaya ait herhangi bir kayıt bulamamaktadır. Halbuki merkezi bir kayıt sistemi bu tür kişilerin izlenmesini kolaylaştıracaktır.

2. İhbar Zorunluluğu

Çocuk istismarının engellenebilmesinde önemli bir öge bu tür suçların ihbarının zorunlu hale getirilmesidir. Çocuk istismarını bir şekilde öğrenip de resmi makamlara ihbar etmeme suç haline getirilmelidir. Her ne kadar hekimlerin sırt tutma gibi etik bir yükümlülükleri bulunsada bunun bir istisnası çocuk istismarı olmalıdır. Öte yandan yalnızca doktorlar değil, çocuk istismarını bir şekilde öğrenen herkesin ihbar yükümü bulunmalıdır. Hatta iyi niyetle böyle bir ihbarda bulunan bir kişinin bu ihbarın gerçeğe uymadığı sonradan ortaya çıkarsa bile herhangi bir sorumluluğu olmamalıdır.

Yeni Türk Ceza Kanunu açık hükümler koyarak çağdaş Viktimoloji'nin gereklerine uygun bir düzenleme yapmıştır. Örneğin TCK. m. 279 kamu görevlilerinin suçun işlendiğini öğrendikleri, m. 280, sağlık mesleği mensuplarının görevlerini yaptıkları sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmaları halinde bunu yetkili makama bildirmeme ve ya bildirmekte gecikme göstermeleri durumunda hapis cezası ile cezalandıracaklarına ilişkin bir hüküm içermektedir. Madde, yalnızca "hekim" dememiş, "sağlık mesleği mensubu" ifadesini kullanmış ve bu kapsama dış hekimleri, eczacılar, ebeler, hemşireler ve sağlık hizmeti veren diğer kişilerin de girdiğini açıkça hükme bağlamıştır.

Öte yandan TCK. 278 ise işlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirme görevini herkese vermektedir. Ancak Anayasa Mahkemesi 30.6.2011 tarihli ve 2010- 52/2011-113 sayılı kararı ile bu hükmü iptal etmiştir. İptal gerekçesi AY. M. 38'de bulunan, "Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz" hükmü dikkate alınmaksızın TCK 278. Maddedeki düzenlemede bu hususun dikkate alınmamasıdır. Bu karar doğrultusunda, tümüyle iptal edilmiş bulunan 278. Madde, ilk üç fıkrası aynen korunarak, "tanıklıktan çekinebilecek kişiler bakımından cezaya hük-

³⁸ Ünver bu düzenlemeyi yasanın kısmen olumlu yönleri arasında belirtmektedir, ÜNVER, s. 36.

molunamaz” denilerek bir cezasızlık nedenine yer verilmiş. Ancak fıkraya göre, suç önleme yükümlülüğü olan bir kişi söz konusu olduğunda ceza sorumluluğu yine de bulunacaktır. Bu sorumluluk ise bildirim yükümüne aykırılıktan değil, işlenmesi önlenemeyen suçta iştirakten olacaktır³⁹.

İşlenmiş, bitmiş ancak yol açtığı sonuçların sınırlandırılabilmesi halen de olanaklı olan suçlar da bu kapsam içinde kabul edilmiştir. Suçun mağdurunun diğer kişiler yanında, 15 yaşını bitirmemiş bir çocuk olması durumunda ceza yarı oranında artırılacaktır.

TCK.daki bu grup hükümler, kişileri “ihbarcılığa” zorladığı için eleştirilmekle birlikte, özellikle çocuk istismarı ve aile içi şiddette, zorunlu ihbar önemli mücadele araçlarından biridir. Zira bu tür suçlar en fazla gizli kalan suçlardır ve özellikle çocuk mağdurların korunması bağlamında zorunlu ihbar kaçınılmaz görmekteyiz. Nitekim bazı ülkelerde belirli suçlar açısından bu tür bir zorunlu bildirim söz konusudur⁴⁰. Örneğin Avustralya’da belirli para hareketlerinin bildirilmesi en önemlisi bazı meslek mensuplarının çocuk ihmali ve istismarı olaylarını bildirmeleri zorunludur⁴¹. TCK. nun hükümlerinin bu amaca kısmen hizmet ettiğini söyleyebiliriz. Belki 278. madde çocuk istismarında ihbar zorunluluğunun yalnızca işlenmekte olan suçlar bakımından değil, diğer olasılıklar için de gerekli hale getirmeliydi. Aile mahremiyeti içinde siyah sayı olarak yani gizli kalması olasılığı çok yüksek olan bu tip suçları genel önleme bağlamında, böyle bir düzenlemenin daha fonksiyonel olacağı kanısındayız. Ayrıca, TCK. 83 ve 88. maddelerinde de düzenlenmiş olduğu gibi, kişinin yükümlü olduğu belli bir icrai davranışı gerçekleştirmemesi (ki burada yasadan kaynaklanan ihbar yükümünü yerine getirmemdir) sonucunda ölüm veya yaralanma meydana gelirse, ihbar yükümünü yerine getirmeyen sağlık mesleği mensubu, kamu görevlisi ya da suçüstü durumuna tanık olan kişi, cezalandırılacaktır.

³⁹ SÖZÜER, Türk Ceza Hukuku Mevzuatı, İstanbul, 2013, s. 370.

⁴⁰ Yetkili makamlara zorunlu bildirim kapsamında: çocuk ve yaşlı istismarı, cinsel saldırı, tıbbi hata, bilgisayarda rastlanan çocuk pornografisi, şüphe uyandıran mali işlemler vs.. bkz. AYLING-GRABOSKY, “Policing by Command: Enhancing Law Enforcement Capacity Through Coercion”, Law and Policy, Cilt 28, No. 4, Ekim 2006, s. 424’de liste halinde belirtilen suçlar.

⁴¹ DUPONT/GRABOSKY/SHEARING, “The Governance of Security in Weak and Failing States”, Criminal Justice 3(4), 2003, Sage Publications, s. 334.

